

La Constitució en el mirall del temps

Ens hem de prendre seriosament el respecte del dret

JAUME

BARTUMEU
CASSANY

Excav de Govern

Fer anys és sempre una excel·lent ocasió per fer balanç de la trajectòria existencial, assenyalant encerts, reconeixent fracassos i encarant el futur amb esperit de millora. La nostra Constitució, que assoleix aquesta setmana trenta-dos anys de vida, es pot sotmetre també a aquest exercici d'avaluació.

L'ambient no és, reconeguem-ho, especialment propici per a la celebració festiva. Estem vivint uns moments políticament desgavellats que projecten ombres importants sobre la nostra norma suprema, que és fonament de l'estat de dret, democràtic i social i a la qual estan sotmesos tant els poders públics com la ciutadania.

Queda lluny el procés constituent del 1990 al 1993 que va fer néixer una Constitució que representava la voluntat intensament majoritària de la societat andorrana a favor d'instaurar un estat de dret, democràtic i social en el qual el reconeixement dels drets fonamentals assumia un fort protagonisme.

La Constitució fou el fruit de l'esforç de consens entre uns actors polítics situats en postures ideològiques diverses i sovint antagòniques.

Un consens assenyat i responsable que va assentar les bases sobre les quals s'ha pogut desenvolupar un estat andorrà plenament homologat als nostres veïns europeus i que arribat el moment va permetre l'embranchament amb les institucions de la Unió Europea amb l'acord de cooperació, l'acord monetari del 2011 i també la negociació de l'acord d'associació que es va cloure el mes de desembre del 2023.

La nostra Constitució va néixer en el context d'una Andorra que, tot i voler mantenir el Copríncipat com a forma d'Estat, es volia

alliberar del feixuc llast del paternalisme autoritari dels serveis dels coprínceps i desitjava deixar enrere la democràcia ortopèdica, és a dir, sota control, implantant un sòlid sistema de llibertats.

Cal reconèixer que fou força fèrtil l'etapa del 1993 al 2004 per a la construcció d'una democràcia solvent i per això el progressiu desenvolupament legislatiu de les previsions constitucionals fou determinant.

També fou essencial, en aquesta fase d'assentament, la contribució prestada pel Tribunal Constitucional que, integrat per juristes d'indiscutible prestigi professional i plenament compromesos en la defensa de la Constitució, va adoptar una sèrie de resolucions que avui són referents pel nostre constitucionalisme.

En aquests anys de la profunda crisi economicofinancera originada a partir del 2008, va comportar un tràngol difícil per a la viabilitat de l'estat social. La consolidació de dues Andorra que van a dues velocitats diferents, sobre la qual ja ens havia advertit Michel Camdessus en el seu estudi *Andorra. De les excepcions a l'exemplaritat*, el mes de gener del 2006, ha anat acompanyada del rebuig i el desencís de bona part de la ciutadania, amb l'asso-

liment preocupant d'un alt percentatge d'abstenció en les eleccions. Una abstenció que posa de manifest actituds de profunda indignació i desafecció institucional.

En aquest escenari de profunds canvis estructurals apareixen importants senyals de fatiga d'algun dels materials que van permetre bastir l'edifici constitucional. Senyals que requereixen una necessària operació de posada a punt.

El redactat de les constitucions contemporànies, com ho és l'andorrana, està configurat per mostrar-se "obert als temps", amb la incorporació de clàusules indeterminades que presenten una apreciable capacitat per adaptar-se a les transformacions que experimenta la realitat. Tot i això, quan aquelles transformacions econòmiques i socials no troben acomodatament en el text constitucional, el canvi s'imposarà indefugiblement.

Arribarà aleshores el moment d'activar la reforma constitucional, la vàlvula de seguretat per canalitzar el necessari procés de reajustament i actualització del contracte social originari que va forjar la Constitució l'any 1993 i que, al capdavant, garanteix la seva supervivència.

Aquesta vàlvula de seguretat és el Títol IX *De la Reforma Cons-*

titucional de la nostra Constitució que, en els articles 105 i 106, assenyalava el procediment a seguir.

És la pauta habitual en els països del nostre entorn i és precisament la que costa de plantejar-se a casa nostra on hi ha una mena de tabú sobre la qüestió.

Malgrat tot, l'edifici constitucional andorrà resisteix. Això sí, amb importants esquerdes.

Aquest març del 2025 després de l'episodi de l'anomenada "Llei òmnibus" hem de recordar a les forces polítiques representades al Consell General que la política no ha de sotmetre el dret als requeriments del calendari electoral.

Fa patir l'augment de les deficiències de la necessària protecció parlamentària de la Constitució.

La deixadesa i la desimboltura assumida pels governs de DA, i consentida pels grups parlamentaris de l'oposició, posa en evidència el distanciament problemàtic que existeix entre el perfeccionament de l'Estat de dret i una realitat institucional sobre la qual cada dia regeix menys el dret.

Aquest desfalcament de la seguretat jurídica s'agreuja encara més quan alguns responsables polítics veuen un constrenyiment innecessari, que cal bandejar com sigui, l'obligació de tenir en compte els imperatius jurídics.

L'estat de dret no és senzillament uns jutges que anul·len les lleis inconstitucionals, uns textos jurídics que tenen un valor superior, o un catàleg de drets i llibertats.

El respecte de la Constitució ha d'anar acompanyat d'un esperit cívic i una moralitat política interioritzades. És el que podríem definir com una cultura de la Constitució. Per dir-ho altrament, respectar la Constitució és, d'entrada, agafar i tractar la Constitució seriosament. No se la pot reduir a una mena de pergamí abandonat al cinisme polític.

Aquest esforç quasi psicològic de respecte i seriositat no es pot decretar, però necessitem que prosperi en els esperits i en els cors.